

одержання інформації про хід діяльності (явне оцінювання навчальних досягнень, одержання вихідної відомості успішності); одержання інформації про діяльність студента після опрацювання ним системи комп'ютерних вправ відповідного рівня та рекомендації комп'ютерної програми повторно опрацювати комп'ютерні вправи або перейти на завдання іншого рівня із складнішими чи легшими за змістом завданнями; повторне виконання завдань відповідного рівня; завершення роботи та одержання підсумкової оцінки результатів діяльності студента.

Висновки. Отже, впровадження диференційованого навчання у процес професійної підготовки майбутніх інженерів-програмістів у ВНТЗ дасть змогу створити сприятливі умови для того, щоб кожен студент міг оволодіти навчальним матеріалом відповідно до рівня своїх навчальних можливостей. Доцільність упровадження комп'ютерної програми для організації диференційованого навчання англійського діалогічного мовлення майбутніх інженерів-програмістів у ВНТЗ пояснюється потребою створення найсприятливіших умов для формування та розвитку індивідуальних здібностей кожного студента; необхідністю підвищення якості мовної підготовки майбутнього інженера-програміста на всіх його рівнях – низькому, середньому та високому; необхідністю одержання бажаного результату – підвищення рівня сформованості навичок і вмій студентів у діалогічному мовленні.

Література

1. Володько В.М. Індивідуалізація й диференціація навчання: понятійно-категорійний аналіз / В.М. Володько // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 4. – С. 9–17.
2. Зязюн І.А. Освітня парадигма – тип культурно-історичного мислення і творчої дії суб'єктів освіти / І.А. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи : збірник наукових праць / [за ред. І.А. Зязюна та Н.Г. Ничкало]. – К., 2003. – С. 21.
3. Монахов В.М. Дифференциация обучения в средней школе / В.М. Монахов, В.А. Орлов, В.В. Фирсов // Советская педагогика. – 1990. – № 18. – С. 42–47.
4. Сікорський П.І. Теорія і методика диференційованого навчання : монографія / П.І. Сікорський. – Л. : СПОЛОМ, 2000. – 186 с.
5. Тарнопольский О.Б. Методика обучения английскому языку на первом курсе технического вуза : учеб. изд. / О.Б. Тарнопольский. – К. : Вища школа, 1986. – 160 с.
6. Унт И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения / И.Э. Унт. – М. : Педагогика, 1990. – 192 с.

ДЗЮБАТА З.І.

КРИТЕРІЙ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ АГРАРНИКІВ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасні тенденції розвитку сільського господарства, а саме зростання кількості фермерських господарств, конкуренція, орієнтація на європейський та світовий простір, науково-технічний прогрес, висувають нову вимогу до фахівців-аграрників: високий рівень володіння комунікативними вміннями для успішного вирішення професійних завдань. Об'єктивна потреба підвищення рівня комунікативних умінь майбутніх фахівців-аграрників актуалізує дослідження педагогічних умов їх цілеспрямованого та систематичного формування в процесі інтеграції навчальних дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених проблемам професійного спілкування фахівців-аграрників (С.М. Амеліна, Л.В. Барановська, Г.Д. Берегова, В.А. Кручек, В.О. Михайлюк), формування їх професійно-термінологічної компетентності (Л.В. Вікторова) та іншомовного професійного спілкування майбутніх фахівців-аграрників (Ю.О. Ніколаєнко, Н.М. Тимошук), за-

свідчив посилення уваги до цього аспекту їх підготовки в процесі навчання у вищих навчальних закладах. Більшість дисертаційних робіт та публікацій присвячено проблемам формування комунікативних умінь працівників невиробничої сфери. Досліджено теоретико-методологічні засади формування вмінь професійного спілкування фахівців-аграрників. Подальшого вивчення потребують педагогічні умови цілеспрямованого формування комунікативних умінь у процесі інтеграції навчальних дисциплін у зв'язку з невідповідністю між вимогами сучасного ринку праці до фахівця-аграрника та обмеженою кількістю годин, регламентованих навчальними планами у вишах на їх комунікативну підготовку на сучасному етапі.

Мета статті – розкрити особливості вибору критеріїв та інструментарію вимірювання для визначення реального результату цілеспрямованого та систематичного формування комунікативних умінь студентів під час навчання в аграрних ВНЗ в умовах інтеграції навчальних дисциплін.

Насамперед, охарактеризуємо компоненти сформованості комунікативних умінь майбутніх фахівців-аграрників. Відповідно до загальноприйнятої структури спілкування визначаємо три основні компоненти: інтерактивний, перцептивний та комунікативно-інформативний.

Інтерактивний компонент сформованості комунікативних умінь – це здатність організувати взаємодію між співрозмовниками та домогтися ефективної взаємодії. До професійних обов'язків фахівця аграрника в сучасних умовах виробництва входить, наприклад, підготовка та проведення або участь у виробничих нарадах, переговорах, зборах трудового колективу; аналіз ситуацій у колективі та ефективне вирішення соціальних, виробничих і побутових питань, суперечок, проблем; створення в трудовому колективі ділової атмосфери партнерських відносин; зацікавлення членів колективу у виконанні виробничих та громадських обов'язків; заохочення інженерно-технічного персоналу до раціоналізаторської діяльності тощо [2]. Ефективне виконання таких обов'язків можливе за умови сформованості групи інтерактивних умінь, а саме: коректно ставитися до партнерів по спілкуванню, відповідно реагувати, аналізувати й давати оцінку повідомленням та аргументації інших учасників комунікації; адекватно поводитися в типових професійних ситуаціях; орієнтуватися в змінних умовах спілкування; ініціювати спілкування, навести контакт і зацікавити учасників спілкування, підтримувати атмосферу співпраці, долати комунікативні бар'єри та стимулювати діалог; користуватися прийомами активізації уваги слухачів; прогнозувати й корегувати розвиток спілкування; дотримуватися формул мовного етикету, норм і правил поведінки колективу; установлювати, підтримувати й надавати зворотний зв'язок.

Перцептивний компонент передбачає здатність адекватно сприймати отриману інформацію, партнерів по спілкуванню (особистісні властивості, поведінку), правильно розуміти комунікативний намір та встановлювати взаєморозуміння. Професійна діяльність фахівця-аграрника вимагає вміння розуміти, розпізнавати, аналізувати якість, давати оцінку, систематизувати та в подальшому використовувати відповідну інформацію, отриману під час конференцій, обговорень, доповідей, бесід, презентацій, у технічній літературі за фахом, популярних і спеціалізованих журналах та Інтернет-джерелах, професійній кореспонденції та документації. Такі вміння необхідні для забезпечення ефективного виконання певних виробничих завдань, наприклад, для узагальнення пропозиції членів колективу під час прийняття рішень; аналізу попиту та пропозицій на біржах товарів і послуг,

визначення перспективних напрямів використання й надання послуг аграрного сервісу; розробки переліку функціональних обов'язків працівників, посадових інструкцій, дослідження відповідної документації, розробки програм та організації навчання з безпеки життєдіяльності й охорони праці тощо [2].

Сформованість комунікативно-інформативного компонента забезпечує здатність чітко та зрозуміло донести необхідну інформацію, думки, знання, тощо до співрозмовника, а саме: обирати зміст та, відповідно, стиль спілкування; правильно, логічно й послідовно планувати та організовувати спілкування у формі монологу, діалогу чи полілогу; використовувати найоптимальніші вербальні та невербальні засоби спілкування для розкриття певної теми, формулювання й аргументації власних ідей, комунікативного впливу; використовувати з точністю та лінгвістичною правильністю спеціальну фахову й загальнонаукову термінологію та поняття, а також побутову професійну лексику в усному й писемному професійному мовленні. Цей блок умінь забезпечить успішне виконання професійних завдань, наприклад: складання звітних документів (річних та квартальних звітів про роботу, експертного висновку щодо причин відмови обладнання з гарантійним обслуговуванням, актів рекламацій на недоліки схемних, конструктивних рішень і виготовлених технічних засобів; укладання лізингових, ф'ючерських та інших угод і складання замовлень на постачання обладнання, запчастин, матеріалів, енергоносіїв тощо, а також оформлення актів на списання техніки та матеріальних цінностей; укладання договорів на матеріально-технічне забезпечення, складання замовлень на придбання та списання обладнання, матеріалів, комплектування об'єктів, виробничої бази: оформлення заявок на раціоналізаторські пропозиції й винаходи тощо [2]).

Для перевірки сформованості таких умінь проаналізуємо питання щодо визначення критеріїв та показників їх сформованості в науково-педагогічній літературі. Поняття “критерій” у спеціальних джерелах – це ознака, відповідно до якої робиться оцінка, мірило для визначення оцінки предмета чи явища, ознаку, взяту за основу класифікації [4, с. 181]. У загальному розумінні “критерій” розглядається як ознака, на основі якої оцінюється що-небудь, мірило суджень [1, с. 111]. О.Я. Савченко подає критерій як ознаку, міру оцінювання досліджуваного явища, тих змін, які відбувалися в розвитку окремих складових чи всієї особистості в результаті експериментального навчання та виокремлених педагогічних умов, за яких визначена робоча гіпотеза відповідає чи не відповідає результатам експерименту [3, с. 5–8]. Дослідники при визначенні критеріїв пропонують керуватися такими принципами: інформативність, об'єктивність, валідність, нейтральність, можливість якісного опису [1, с. 111].

Визначаємо такі критерії сформованості комунікативних умінь:

- потреба в спілкуванні;
- поінформованість суб'єктів спілкування про сутність комунікативної діяльності, її етапи, методи та засоби здійснення;
- прояв комунікативних умінь у практиці спілкування за перцептивним, інтерактивним та комунікативно-інформативним компонентами.

Визначимо показники кожного критерію оцінювання сформованості комунікативних умінь майбутніх аграрників.

Критерій: потреба у спілкуванні. Показники: бажання успішно спілкуватися у професійному середовищі, усвідомлення значущості комунікативних умінь для успішної професійної діяльності, позитивна мотивація до спілкування та вдосконалення рівня володіння комунікативними вміннями.

Критерій: поінформованість суб'єктів спілкування про сутність комунікативної діяльності, її етапи, методи та засоби здійснення. Показники: володіння знаннями про суть, структуру, етапи, функції, різновиди, бар'єри спілкування тощо; розуміння специфіки ділового спілкування фахівця аграрної галузі; усвідомлення того, якими комунікативними вміннями необхідно володіти фахівцеві аграрної сфери для успішної реалізації власних комунікативних намірів та ефективної професійної взаємодії.

Критерій: прояв комунікативних умінь у практиці спілкування. Показники перцептивного компонента – це вміння: сприймати усні повідомлення співрозмовника, що передбачає розуміння та аналіз отриманої інформації, точне розуміння комунікативного наміру партнера, адекватну реакцію на поведінку інших учасників спілкування; успішно та результативно працювати з різними інформаційними джерелами: словниками, статтями у друкованих виданнях та Інтернет-ресурсами, підручниками тощо, тобто студент повинен якісно оцінити, систематизувати та використати опрацьований матеріал. Показники інтерактивного компонента – це вміння: результативно взаємодіяти з учасниками спілкування. Майбутній аграрник повинен уміти розпочати розмову, стимулювати інших учасників до спілкування, надавати зворотний зв'язок, підтримати розмову, аргументувати власну позицію, донести комунікативний намір, коректно ставитися до партнерів по спілкуванню. Показники комунікативно-інформативного компонента – це вміння: логічно, послідовно та грамотно вести спілкування на задану тему, правильно обираючи зміст, стиль, лексичні засоби й термінологію для формулювання та аргументування власних ідей, розкриття заданої теми й реалізації комунікативного наміру.

На основі визначених критеріїв ми виділятимемо три рівні сформованості комунікативних умінь майбутніх аграрників: творчий, реконструктивний, інтуїтивно-репродуктивний.

Творчий рівень комунікативних умінь майбутніх фахівців аграрної галузі характеризується тим, що студенти аграрних ВНЗ розуміють необхідність володіння комунікативними вміннями та основами ділового спілкування для успішної професійної діяльності, виявляють широку обізнаність у питаннях про суть, структуру, етапи, функції, різновиди, бар'єри спілкування тощо, розуміють специфіку ділового спілкування фахівця аграрної галузі, об'єктивно оцінюють власні знання та вмотивовані до систематичної й цілеспрямованої роботи над їх удосконаленням. Окрім того, студенти усвідомлюють те, якими комунікативними вміннями необхідно володіти фахівцеві аграрної сфери для успішної реалізації власних комунікативних намірів та ефективної професійної взаємодії, виявляють розвинені перцептивні, інтерактивні й комунікативно-інформативні вміння в різноманітних ситуаціях ділового спілкування. Студенти аграрного ВНЗ вміють ефективно опрацьовувати професійно значущу інформацію, отриману з різних джерел відповідного рівня складності. Студенти з високим рівнем сформованості комунікативних умінь уміють слухати та "чути" партнера по спілкуванню, адекватно реагувати на повідомлення у процесі ділової взаємодії, ефективно ініціювати спілкування, встановити контакт та зацікавити учасників спілкування, підтримати атмосферу співпраці, користуючись прийомами активізації уваги слухачів, здолати комунікативні бар'єри та стимулювати діалог. Також характерними ознаками високого рівня сформованості комунікативних умінь є те, що студенти здатні прогнозувати й коректувати розвиток спілкування, дотримуючись формул мовного етикету, установлювати, пі-

дтримувати та надавати зворотний зв'язок, орієнтуватися в змінних умовах спілкування; адекватно поводитися в типових професійних ситуаціях під час участі в рольових іграх та виконання ситуативних завдань; коректно ставитися до партнерів по спілкуванню. Мовлення майбутнього фахівця-аграрника вирізняється здатністю ефективно обирати зміст та, відповідно, стиль спілкування, правильно, логічно й послідовно планувати та організовувати спілкування у формі монологу, діалогу чи полілогу, використовувати найоптимальніші вербальні та невербальні засоби спілкування для розкриття певної теми, формулювання й аргументації власних ідей, комунікативного впливу, використовувати з точністю та лінгвістичною правильністю спеціальну фахову й загальнонаукову термінологію й поняття, а також побутову професійну лексику в усному та писемному професійному мовленні.

Реконструктивний рівень сформованості комунікативних умінь майбутніх аграрників характеризується такими ознаками: по-перше, хоча студенти й визнають необхідність володіння комунікативними вміннями для успішного професійного спілкування як необхідної складової ефективної професійної діяльності, вони мають лише базові вибіркові знання про сутність комунікативної діяльності майбутнього фахівця аграрника, її етапів, методів та засобів здійснення. По-друге, студенти не повністю розуміють, якими комунікативними вміннями вони повинні володіти для реалізації власних комунікативних намірів та ефективного професійного спілкування. По-третє, студенти із середнім рівнем сформованості володіють окремими перцептивними, інтерактивними та комунікативно-інформативними, проте не завжди здатні ефективно застосовувати їх у ситуаціях професійної взаємодії. Студенти можуть їх застосовувати в типових, стандартних комунікативних ситуаціях, потренованих на заняттях, однак відчувають труднощі, коли доводиться самостійно визначати адекватні способи та прийоми спілкування в умовах реальної або наближеної до реальної професійної взаємодії. Звідси й недостатня гнучкість під час спілкування, недооцінка певних ситуацій спілкування чи партнерів по спілкуванню та, як наслідок, обрання неправильних або стереотипних стратегій спілкування, використання шаблонних і не завжди прийнятних та ефективних прийомів взаємодії, штампів тощо. По-четверте, характерною рисою цього рівня є недостатня мотивація до формування комунікативних умінь у процесі навчання.

Інтуїтивно-репродуктивний рівень характеризується нерозвиненістю перцептивних, інтерактивних і комунікативно-інформаційних умінь. Студенти володіють поверховими знаннями про професійну комунікативну діяльність фахівця аграрної сфери, її складові елементи та мінімум комунікативних умінь, якими вони повинні володіти для успішної професійної діяльності. Відсутня позитивна мотивація до формування комунікативних умінь у процесі навчання через упережене ставлення й суб'єктивну думку про те, що такі вміння не є профільними та життєво необхідними для успішної діяльності й занадто важкими для опанування. Студенти демонструють помилки у процесі сприймання та аналізу матеріалів до опрацювання, не вміють систематизувати й дати оцінку опрацьованим матеріалам з метою подальшого застосування. Під час взаємодії з іншими учасниками спілкування характерним для низького рівня є те, що студенти не вміють слухати та інтерпретувати їх поведінку, адекватно реагувати на повідомлення в процесі ділової взаємодії, не володіють знаннями про ефективні способи та прийоми професійної взаємодії, такі як ініціювання, підтримка й корекція розвитку спілкування, активізація уваги слухачів, надання та отримання зворотного зв'язку тощо,

стратегії поведінки в типових професійних ситуаціях, конфліктних ситуаціях, правилами й нормами поведінки в колективі. Мовлення студентів з таким рівнем сформованості комунікативних умінь характеризується невмінням обирати доцільний стиль спілкування, правильно, логічно та послідовно планувати й організувати спілкування, реалізувати комунікативний намір, лаконічно та точно висловити думку, аргументувати власну позицію тощо. Окрім того, студенти допускають численні мовленнєві помилки та не вміють правильно й доцільно використовувати спеціальну фахову та загальнонаукову термінологію, поняття, а також побутову професійну лексику в усному й писемному професійному мовленні. Тому студенти з низьким рівнем сформованості комунікативних умінь діють інтуїтивно, суб'єктивно та упереджено, відчують труднощі в процесі спілкування й часто не здатні підтримати атмосферу співпраці.

Висновки. Отже, ми визначили основні характеристики компонентів, критерії та рівні сформованості комунікативних умінь студентів аграрних ВНЗ. Результат дослідження є передумовою подальшого визначення комплексу педагогічних умов для ефективного формування комунікативних умінь студентів-аграрників у процесі навчання у вищих аграрних закладах освіти в умовах інтеграції навчальних дисциплін. Перспективою подальших досліджень вважаємо також розробку моделі формування комунікативних умінь студентів під час навчання в аграрних ВНЗ, основою якої є інтеграція гуманітарних дисциплін.

Література

1. Большой Советский энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 1631 с.
2. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.091901 напряму підготовки 0919. – К. : МОН, 2006. – 26 с.
3. Савченко О.Я. Шкільна освіта як замовник підготовки майбутнього вчителя / О.Я. Савченко // Рідна школа. – 2007. – № 5.
4. Украинский Советский Энциклопедический словарь : в 3 т. – К., 1988. – Т. 2. – 181 с.

ДИНЬКО В.А.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ПРОФЕСІЇ “СЛЮСАР З РЕМОНТУ АВТОМОБІЛІВ”

Об'єктивною необхідністю побудови незалежної демократичної України є створення оптимальних умов для навчання, виховання та інтелектуального розвитку всіх членів суспільства, відродження інтелектуальної еліти країни. Реалізувати це можна шляхом цілеспрямованої діяльності освітньої системи, стратегічними завданнями якої є модернізація професійної освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян Української держави, формування освіченої, творчої особистості, піднесення освіти в Україні до рівня розвинутих країн через докорінне реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад.

У Законі України “Про освіту”, Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті [2; 6] перед навчальними закладами професійної освіти поставлено завдання забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння й упровадження наукових та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. Тобто перебудова нашого суспільства на принципово нових соціально-економічних засадах, переорієнтація економіки України на світовий ринок зумовлюють необхідність посилення вимог